

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

4. Laudatio Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

solem, puluerem, cœlum denique pati dis-
cant.

Sed ne forum, & subsellia, aut scholas eti-
am semper cogitemus, extant ea tempora, &
loci, quibus auditores dœti, amanis, sculptis
orationibus sunt permulcendi, &, ut cum
Dionysio loquar, non nihil oportet. *Dionys. ep.*
Quatp[er]iūp. ex istius autem eloquentia suppellectile pe-
tenda sunt adiumenta, quando demonstrati-
num genus complexa est.

magnificentiam natum videatur: nam *laudem.*
vix. dicebantur in laudis, & certaminibus ora-
tores, poetæ, citharœdi, quoties de palma cū *quid?*
æmulis, magna hominum frequentia cerca-
rent: nunc igitur de tam nobili, & tam spatio-
so genere dicendum.

Præcepta generis Demonstratiui.

Demonstratum genus est, quod laudem,
& vituperium continet: Ex quo lauda-
tionum præcepta, & vituperij hic tradenda
sunt. In eo specie, quid laudandum, & virtu-
perandum, & quomodo,
Quatuor teste Aristotele, cadunt in laudatio-
nem; Deus, homo, animalia, inanima. Modus,
& ratio paret in singulis.

De genere Demonstratiuo.

CAPVT III.

Nonnus
Dion. lib. 3. Demonstratum genus primum locum
obtinet, quod vt Nilus ille Nonni;

Pοταμὸς γενεύης οὐδὲν δέσμον οὐδείς,
Επὶ διὰ σουάρων εἰλυγένες εἰς δια-
πίνει.

Est sanè Nilus fluviorum omnium maxi-
mus, fœcundissimus, & suauissimus. Quæ om-
nia demonstratio generi magnopere con-
gruunt.

Demonstra-
tus generis
excellentia. Magnitudo queritur: omnium rerum lau-
des, & vituperia continent: fœcunditas experi-
tur: nullum verbis, aut rebus vberius: deside-
ratur suauitas: tota Ciceronis, Demosthe-
nis, Isocratis Myrothecia hoc genus exhaustum.

Procopius
sophista in
epist. Quod si apud Procopium *χρυσὴ ἔποντα.* Ni-
lum audiuisti, vnde *χρυσέας* appellantur à
Cedreno: hic quoque fontes aurei magna
vbertate disfluent: *Μικροῦν* quidem à Gra-
Demonstra-
re quid? cis nuncupatur, quod totum ad pompam, &

Διάτοπος λόγος.
Ρίζα κόρμος.
Κένσον δυτικού.
Αυτόσιτος ἀρχή,
Ταμίας τατική τε δύναμις.
Ενοτήτων ένεσθαι γνῶναι.
Μονάδων μονάδες τε ταράχη,
Πάτερ αὐτοκάτωρ.
Οντες αὐτέρμα.
Αὔριξα Θεός.
Παγάδερις.
Ομμα σπαντό-
Κόσμος κλεσάς.
Χλειγών σφαιρωτός φύσης.

Laudatio Dei.

CAPVT IV.

E K zids igitur, vt ait Theocritus, *ἀρχῶντες* In Diū lau-
datione Dei duō spectantur: mate-
ria, & forma: Materiam hic appello argumen-
tum laudationis, Dei puta amplissimas virtu-
tes: formam, veluti modum, & characterem.

In laudes diuinæ latissimus patet dicendi
ex varijs locis campus, sed in eo excellunt
definitiones congregatae, quibus frequenter Deus reā
vtur Synesius, & D. Gregorius Nazianze-
lausatātā
nus. Sic autem Synesius in hymnis Deum lau-
bus conglo-
bat.

Dator gratiarum.
Radix mundi.
Centrum entium.
Ex se ortum principium.
Difffensator, & parens rerum.
Vnitatum uuitas pura.
Monadum monas prima.
Pater sui pater.
Entium semen.
Veritas sapiens.
Fons sapientie.
Ocule tuipius.
Mundi creator.
Inclycorum rotator syderum.

Virtut-

Virtutes, & ornamenta quæcunque emicant in rebus humanis, illa tanquam in fonte sunt in Deo, a quibus ipse commendari potest. Ex proximam illustrissimum exemplum, quod præclarè omnino, & diuinè attigit Maximus Tyrius, nobilis Philosophus, & Rhetor, orat. de Deo, vbi Dei laudandi rationem querit.

Maximus Tyrius, Orat. de Deo.

Καλὸν μὲν γέρων τὸ δεῖρον, καὶ τὸ καλόν,
τὸ φυσικόν, ἀλλὰ σώμα καθόλου
ἀνθρώπου, καὶ τῷ σώματι ἐπηρέει τὸ γένος.
Οὐδεποτέ μόνον καλός ἐστιν ὁ λόγος, καὶ διεισάγει
διατοπὴν ὑπὲν θεότητος, καὶ διατίτιον, καὶ σύ-
γενεῖ, καὶ τοῦ εἰς σύρχοντος λόγου τὸ καλόν
τοποθετεῖται περὶ ἐπιτηδεύματος, καὶ τοῦ πρό-
τονος γένους μεταστοιχείωσα, καλός, καὶ
εὐρύτας, καὶ ἀστοχητός, καὶ γενετικός, αὐτὸς ἀ-
ποτελεῖται πάσῃ τῇ καλούσθεται, τῇ φύ-
σει μόρια, εἴτε ταῦτα οὐκανέπερας τοῦ δεῖρον,
εἴ τοι μὴ τὰς λειτουργίας αὐτὸν σύντικται στοιχεῖον
μητρὸν μέντοι, μητρὸν, μητρὸν χρῆμα, μητρὸν σχῆμα,
μητρὸν ἄλλον ὅλην τοῦτο.

Vlchrum Deum dices, & pulchrorum omnium pulcherrimum. Haud quidem pulchrum corpus, sed unde pulchritudo enat in corpora: neq; etiam pulchrum pratu- Deus omnia.
sed unde corpora, & annes, & mare, cœlum. Maximus
ipsum, Iuris regis. celestes Dij pulchritudine decerpunt. Ex parte deo-
Eius enim pulchritudo omnis, tanquam ex gie deo
perenni, purissimoque fonte, ad nos rique p̄ficiens
delabitur, tantumq; aut fortitudinis, aut vir- tus,
mitatis, aut lilitis, rebus in fugulis ineit,
quantum ab eo resperguntur. Ex quo si nihil
lum hauriant, cōtinuū turpes, disoluta, cor-
rupta que tabescunt. Hoc tibi, si latit est, De-
um ipsum inflexisti: si minus, quānam alia
poterunt euīdem naturæ interpretationem.
proficer? Fac in eo, nec magnitudinem, nec
colorēm, nec figuram aliquam cogites: non
aliud præterea quicquam, quod materia pati
conscuit.

Divisio

*De varia
natura.
Denlandia.
datur ab
animis
& spiritibus.*

A D hæc accedunt illa Senecæ Naturæ quæst.
Alij. 3. vbi Deus appellatur custos, rector,
que yniuersitatem, & spiritus, fatum,
causa, prouidentia, natura mundani huic
operis, Dominus, &c. de quibus inferius.

Tertia ratio laudationis diuinæ, est ab ad-
iunctis, & effectis in effectu laudabitur ma-
iestas, in maiestate æternitas, in æternitate
felicitas, beneficentia in creando, in regendo
prudentia, in frangendis improbis fortitu-
do, in puniendo iustitia, lenitas in indulgen-
do, in subleuandis hominum miserijs. De p-
tua honesta.

Densitudo.
datur ab
animis
Effectis.

Apuleij
eximius
de Den

Huc locum eximie tractauit Apul. II. Mer-
cuius verba, & stylum non probo, ingenium
in multis non recipio. Sic igitur ille, Deum in
persona Iudei descriuit.

Tu quidem sancte, & humani generis soter
perpetue, semper fons & medicus mortalibus
mirifico, dulcem matris affectionem misere-
torum casibus tribuis; nec dies, nec quies vla,
ac ne quidem in omnium tuis transierit be-
neficiis oriolum, qui mari, terraque protegis
homines, & propulsis vita procellis, salu-
rem portis dextram: qui factorum etiam

inextricabiliter cōtorta retractas licet, & fortunæ mitigas tempestates, & stellarum varios meatus cohibus, te superi colunt, obseruant inferi, tu rotas orbem, illuminat solem, regis mundum, caelos Tartarum, tibi respondent sydera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt clementia: tuo nûra narruntur nubila, germinant semina, raam maiestatem pei horrefeunt aues coelo meantes, feræ montibus errantes, serpentes folio latentes, ponte narantes bellua. Idem argumentum attingit Mercurius Trismegistus oratione V.
64. Arg. ne dcs pse. p. 27. Qu. 856.

*Quarum genus est satis frequens ab ico-
nibus, sive similibus, ut cum Deus opt. max. ~~imaginibus~~
cum sole, cum anima, cum oculo compara-
tur: Facinus in eo, quod solent, qui solem de-
fixis oculis intruerit non possunt, radios per
numen emulos sustinent. Ita nos cum tantæ
maris tatis splendor obruat, ad figuratum nu-
bes, &c. vela confugimus.*

*Modus erit, non tanquam Panegyriste omnia auctoritatis, sed tanquam religiosi eum
comiae, magnum illum rerum opificem
admirantis potius, quam laudantis, nihil*

*Laudanii-
onis Des-
modus.*

enim minimis enucleandum.

Quod si alicuius diei celebratatem, & mysterium commendemus peculiare, ut Christi natalem, resurrectionem, ascensionem; gratulabimur orbi terrarum, ob commune donum, & insigne erga nos Dei beneficium rem magna veneratione dignitate aperiemus: illustrabimus ab adiunctis, à simili, à comparatione minorum, ab exemplis. Postremo, adhibebimus facies, quae auditores in Dei amorem inflammet. Nunc grauiorum aurorum breves aliquot, & sculptas Dei laudationes, vel potius descriptions videamus.

D E V. S.

Expressus ex D. Gregorij, Philonis, & aliorum sensibus.

*Deiencomi-
um & de-
scriptio.*

Deus est (auditores) Deus est, ecquis non malit hic obstupescere, quam loqui? vos appello, purissimi animatum cactus, qui beatas illas sedes æternis syderibus illuminatas incolitis, nō minus in æternitate felices, quam in felicitate æterni: quoties in hoc speculum oculos desigitis, toties conniugetis splendore lucis obruti, & pennas ori prætentitis, vt radios veluti per nubem emisso ex cipiat: quos aliter sustinere non potestis. Quid igitur nos vilissimos homunciones facere oportet? quoties de hoc æternæ mentis numime cogitabimus? latebras profectò suæ fibi gloriae densissimas tenebras ossifit, quas cùm animus perrumpere conatur, opprimitur magis, quam luce: mentem quippe Deus illuminat, & mentis celeritatem præteruolat, pectus accedit, nec pectoris angustijs capit, quantumcunque percipitur, tantudem subripitur, suaque fuga cruciat, & illestat amatores: Deinde queris, homule, qualis Deus sit? qualem verò tibi mente, ac cogitatione depingis? corpus (opinor) excellenti partium venustate, & compositione confurgens, caue sis, ab omni concretione mortali solutus est: pedes illi dabis? quales signos: quorsum? vt incredibili celeritate hæc, & illa loca collustreret, at implet omnia: manus illi tribues? quas? amplissimas: cur ita? vt accipiat, & donet quam largissime? sed à nemine accipit, qui omnium bonorum munificencie delicijs circumfluit, donat verò non manuibus, sed munificentia: qua mundum ipsum tanisficensia magnifico partium omnium apparatu, & tam manu Dei rerum omnium suppellectile nobilitauit:

*Deus non
est corpus.*

Dei manus

*munificen-
tia; & mu-
nificencia;* qua mundum ipsum tanisficensia magnifico partium omnium apparatu, & tam manu Dei rerum omnium suppellectile nobilitauit:

oculos assignabitis? quos? celeres, flâmeos, vobiles, latè spectantes omnia, obscura quæque tenebrarum acerrima visus acie penetrantes at ipse totus oculus est.

Venit tunc in describendo aliquem modum oporet.

Pulchrum igitur Deum dices, & sapientem, & fortē, nō errabis; est enim sapientia, & fortitudinis exemplar: non quidem sapiens, & fortis Angelus, sed vnde sapientia, & robur in Angeles, & homines emanat. Non pulchrum pratum est, non pulcher annis, pulchrum mare, pulchrum erat cœlum, sed vnde prata, & annes, & mare, & cœlum. *Dewfini* plumb, cœlestesque animæ pulchritudinem *pulchritudinem* decerpunt: inde enim, tanquam ex perenni, *dissu*, purissimoque fonte ad nos visque delabitur, tantumque decoris aut firmitatis, aut salutis, rebus singulis inest: quæcum ab eius copia resperguntur: ex quo, si nihil haerent, continuo turpes, disolutæ, corruptæque cōtabescunt.

Itaque in illo felicitatis solio collocatus, placidissimè regit omnia, & fatorū serię admirabili prouidentia dispensat: quod si quando terrorem inimicis pectorū medullis incuit, quis ad eius speciem non perhorrebit? hunc aures per cœlum volitantes, sparsæ per dumera bellugæ, & immania procarum corpora, maris fluctibus obruta pertimescent. Gradit autem insigni maiestate, Cherubinis infidels, & celeri ventorum turbine circumquaque rapiunt, sexcenta consequuntur curvum millia, iu quibus ignea cohortes Angelorum copiosa *Sol umbra* luce circumfusa radiant: Sol tanti, tamque *Dii* stupendi nominis umbra, potius quam effigies, ad eius nomen expausevit, adamantina cœli portæ contremiscunt, intendunt sciamæ unbes, & lucido horrore totum hoc spatiū circumuestiunt, mugunt interim tonitruum fragores, scintillant fulgura, volitât procelles, ruunt fulmina, immixtique grandini rutili carbones depluant: hinc discedit cœlum, habet terrarum latebras, terrore perfusi manes mortuorum regem sentiunt, qui uno temporis momento sexcentos mundos condere, cōditosq; vel tenuissimo halitu difflare potest.

Legendus D. Dionysius Areopagita, cap. 4. cœlest. Hierach. & cap. 4. de diuinis nominibus, ybi de bonitate, pulchritudine, suavitate Dei infinita reperiuntur. Videndum item Tertull. de Trinitate, Trismegistus, Theodororus, Syncerus.

Ex

Ex Philone, libro, Quod Deus fit immutabilis.

*Dens expers
compositionis.* Ο ^γ Θεός ἔτει γένεντος οὐ ταῦτα ζηλα-
γαγάνεις γένεσιν, οὐδὲν δένειδη τούτοις
γεννηματι προσόντων. ἐπειδὴ καὶ τὸ φῶμεν εἰκότερον
τοῦτον ὀργανικοῖς μέρεσι; Βάσις μὲν ἔχειν τὸ
προστέρχοντα χρήμα; Βαδισταὶ καὶ ποιοί, πεπληρω-
κός τὰ πάντα; καὶ πρὸς τίνα, μηδενὸς δινός; ἕτοι
τίμιος; καὶ ἐπικεφαλὴν τὸ φροντίζοντας εἰς ὑπερβολήν; λαμβά-
νει μὲν τοῦ πρὸς τὸ λαβεῖν, καὶ διέναι; λαμβά-
νει μὲν τὸ παρόντα δοδέκαν, διδώσι καὶ λόγῳ χρή-
μα; οὐδὲν περίτελλον, οὐδὲ τὸ κόσμον ἐργά-
ζεται. οὐδὲν παλιμῆνος μηδὲ στόχος ἔσται, οὐδὲν φω-
τὸς εἴδηται κατάληψις οὐ γίνεται, τοῦτο δὲ πάντον
φῶς γεννητόν εἴσφεται, καὶ τὸ θεός φωτὶ χρήματος εἴ-
σται.

Si Ed Deus, ut pote ingenitus, & creator om-
nium, nihil opus habet ijs quæ rebus crea-
tis insunt. Quid enim dicemus de usu instru-
mentalium partium? pedes ei dabimus, pro-
grediendi gratia? at quod ibit, cum impletat o-
mniam ad quem accedit, cum neminem hono-
re patem habeat? aut quam tandem ob rem,
cum humanis curis careat? quid manus, ad ac-
cipiendum dandūque? ipse à nemine quic-
quam accipit: donat autem verbo suo munifi-
centiam administrat, per quod mundum
condidit. Oculis certe non eget, quibus sine
luce sensibili nihil comprehenditur; at sensi-
bilis lux creata est: Deus autem propriæ lucis
usu videbat etiam ante mundum conditum.

Ex D. Gregorio Nazianz. Orat. I.

*Deum abys-
sus operis.* Αἱ κενθαροὶ φύσεις μόλις χωροῖσιν θεό-
υ λαμπρότητα, οὐ δέσσωθεν καλύπτει, οὐ
σκοτεῖ ἀποκρυφή, φωτὸς δινός τούτοις τὸ κενθαρο-
πάτην, καὶ ἀποστέλλει τοῖς πάντοις. Οὐ δέσσω τὸ παν-
τὸ τῷ θεῷ, καὶ τὸ παντός δέσσων. Οὐ καλόν κενθαρον,
καὶ δύνα κατός καλόν. Οὐ τὸν φωτίζειν, καὶ διαφέ-
γεννοῦν τάχθος, καὶ βύθος. οὐ ποχηφῶν δέσσω τὸ παν-
τὸν δοσον κενθαραμένεται, καὶ ὑπάγειν πρὸς τὰ
ἀνθρώπα τοὺς ἄρατες, καὶ τὸ οἰον κρατεύειν θεότη-
τεων.

Pvra naturæ vix Dei splendorem capiunt,
quem abyssus operit, cuius tenebrae latibu-
lum sunt, ut pote luminis purissimi atque ple-
risque inaccessi, qui & in vniuerso & extra v-
niuersum est: qui & pulchritudo omnis est, &
super omnem pulchritudinem, qui mentem
illuminat, & mentis celeritatem atque subtili-
tatem effugit, quantumque percipitur, tan-
tumdem tempore subducit, amantēsque sui
ex eo, quod fugit, ac velut iam comprehensus
se proripit, ad superna allicit.

Bern. in
considerat. *Bernardus quoque in eo genere sub-
tilis.*

Quid est Deus? longitudo, latitudo, subli-
mitas, profundum: longitudo, propter æ-
ternitatem; latitudo, propter charitatem; sub-
limitas, propter maiestatem; profundum, pro-
pter sapientiam: Deus amat, ut charitas; nouit,
ut veritas; sedet, ut æquitas; dominatur, ut ma-
iestas; regit, ut principium; ruerit, ut salus: o-
peratur, ut virtus; reuelatur, ut lux: afficit, ut
pietas.

Anastasius Synaita in Ἀκη, breuiter, sed
ἐμφατικῶς, θεός σύντα δράγιτος, αὔτια πα-
ναλκής, πάσης αὔτιας αὔτια τῆς ὑπεριουσίας.
Deus substantia causæ expers: Causa omni-
potens: Omnis causa causa quædam supra
substantiam.

*Arnobius, grandis sensibus, dictione
rudis.* Arnobij de-
scriptio ge-
nerosissimæ
Maxime, ὁ summe rerum inuisibilium
procreator, ὁ ipse inuise, nullis vñquam
comprehense naturis: dignus, dignus es
M m m vce

Verè (si modo te digaum mortali dicendum est ore) cui spirans omnis, intelligensque natura, & habere, & agere nunquam desinat gratias, cui tota conueniat vita, genu nix proculbore, & continuatis precibus supplicare. Prima enim tu causa es, locus rerum, a spatiis, fundamentum cunctorum, quæcunque sunt, infinitus, ingenitus, immortalis, perpetuus, solus, quem nulla delineat forma corporalis, nulla determinat circumscripicio qualitatis, sive situ, motu, & habitu, de quo nihil dici potest, & exprimi mortalium significatione verborum: qui, ut intelligatis, tacendum est, atque ne per umbram te possit errans innestigare suspicio, nihil est omnino mutiendum. Da veniam, rex summe, tuos persequenter famulos: & (quod tua benignitas est proprium) fugientibus ignosc tui nominis, & religionis cultum, non est mirum, si ignoraris, maioris admirationis est, si sciatis.

Ex Seneca, nat. qu. proem.

*Dei definitio ex Sepe-
ria.*

*Q*uid est Deus? mens universi. quid est Deus? quod vides totum, & quod non vides totum: sic demum magnitudo illius, illi redditur, qua nihil maius excogitari posset, si solus est, omnia, opus suum, & incra, & extra tenet. Quid ergo interest inter naturam Dei, & nostram? nostra pars melior animus est, in illo pars nulla, præter animum: totus ratio est: & Plinius. Totus est sensus, totus visus, totus auditus, totus anima, totus animi, totus sui.

U. 2. 6. 7.

*Nomen con-
nuntur.*

*N*AE, hoc quidam crediderunt, Iouem esse, qualem in Capitolio, & in ceteris ædibus, videmus mittere manu fulmina, sed eundem, quem nos Iouem intelligunt, custodem, rectorum universi, animum ac spiritum mundani huius operis dominum, & artificem, cui nomen omne conuenit. Vis illum fatum vocare non errabis. Hic est, ex quo suspensa sunt omnia, ex quo omnes causæ causarum? vis illum prouidentiam dicere recte dices, est enim, cuius consilio huic mundo prouidetur, ut inconcussus eat, & actus suo explicet. Vis illum naturam vocare non peccabis, est enim, ex quo nata sunt omnia, cuius spiritu vivimus: vis illum vocare mundum non falleris, ipse enim est totum, quod vides, totus suis partibus iudicatur, & se sustinet, vi sua.

Philo lib. de Cherub.

Θεός τεν ἀκονέντι Θεον καὶ αὐτὸν Θεόν, αὐτόν. Δευτέρων θεοῦ, ἀκμής, εὐδαιμονίας ἀκράτη μετόπε, τε Θεον εὐλογήν τούτη φύσις, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἀκρα, τούτη τελοθεον, καὶ διατελεσθεντος.

Eadem latine.

Deus est expers malorum omnium, semper vegetus, doloris neftius, indecessus, syncretæ felicitatis plenus, ipsius natura perfectissima, imò ipse est fastigium, extremaque linea felicitatis.

DEVS SEDENS IN CHERV- BIN.

*Apud Ezech. ex figura Villalpandi, style
oratorio redditu.*

Prophetæ apud Babylonios captiuo aperi-
tur eccliam, & Dei magnificentissima arcana
ostenduntur: ecce tibi primum ab Aquilone
ventus ingruit, hinc eccliam intendunt se nubes
volucribus flammis accensæ, quas aereus cir-
cumfusi circa illi fulgor magna vestit dignitatem.
Continuè succedit ingens ille currus immen-
sibus rotis incitatus, quas & interioris arcana-
vis animat spiritus, & exterius micantem o-
culorum interstincta multitudine iucundissime
perspergit, currui impender coeli species, & in
eccliam thronus ex sapphiris pulcherrime con-
cinnatus, in quo sedet, incepit ille mundi
Deus, ampli, quæ est prædictus maiestate: iam
vero curvus, in star quadrigarum, rapiat qua-
tor iuuenes, igneo, & fulgurante vultu, hu-
mana carceri, eaque præclarissima facie
conspici, nisi quod, & pectora leonum iubis
cernuntur obsita, & ad utrumque latus perni-
cies, veluti aquilarum alæ, iam volatu prola-
dentes, & pedes ad vituli plantam deformari,
speciolum corpus mystica deformitate terminan-

De laude personæ in genere.

Prudentia in laudationibus adhibenda.

CAPUT V.

*C*um omnis laudatio ad honestatem, & de-
superioribus spectare debeat, danda est imprimis ^{Eminentia} *nes in laude*
opera.